

Latviešu tautas pasakas
Латышские народные сказки

Книгу подготовил Ивар Кокоревич

Метод чтения Ильи Франка

Кēniņa meita zārkā (Королевна в гробу)

Vecos laikos dzīvoja tirgotājs (давным-давно жил-был купец: «в старые времена жил торговец»; *tirgotājs* — торговец, *tirgot* — торговать). Tas bija aplam bagāts (он: «тот» был очень богат; *aplam* — слишком): viņam bija deviņdesmit deviņas pārdotavas (ему = у него было девяносто девять лавок; *pārdotava* — место для продаж) un deviņdesmit deviņi nami (и девяносто девять домов). Viņam arī bija dēls (ему = у него также был сын) un pats jau bija stipri vecs (и сам он был уже довольно стар; *jau* — уже, *stipri* — сильно, довольно).

Vecos laikos dzīvoja tirgotājs. Tas bija aplam bagāts: viņam bija deviņdesmit deviņas pārdotavas un deviņdesmit deviņi nami. Viņam arī bija dēls un pats jau bija stipri vecs.

Kad tirgotājs redzēja (когда купец чувствовал: «видел»), ka nāca pie miršanas (что приближается смерть: «приходил к умиранию»; *nākt* — прийти, приходит), tad ataicināja savu vienu vienīgu dēlu un sacīja (тогда позвал своего [одного] единственного сына и сказал): „Mans dēls (сын мой)! Bagātība tev ir pārpilnam (богатства тебе = у тебя [есть] вдоволь) — tikai paklausī, ko es tev teikšu (только послушай, что я тебе скажу). Ра

ūdeņiem nebrauc (не странствуй по водным путям: «по водам не езжай»)! Ja brauksi (коли подашься: «если поедешь»), klāsies nelāgi (неладно будет; *klāties* — *расстлаться, klāties labi, slikti* — *житья хорошо, плохо*).”

Kad tirgotājs redzēja, ka nāca pie miršanas, tad ataicināja savu vienu vienīgu dēlu un sacīja: „Mans dēls! Bagātība tev ir pārpilnam — tikai paklausī, ko es tev teikšu. Pa ūdeņiem nebrauc! Ja brauksi, klāsies nelāgi.”

Tēvs nomira un viņu paglabāja (отец умер, и его похоронили). Dēls tirgojās gadi trīs (сын торговался года три) un nu bodes viņam jau nāk izpirktas (и его лавки уже быстро распродают: «вот лавки ему уже приходят раскупленными»). Te pašu laiku (к этому времени: «здесь [этим] самим временем») atbrauc divi kuģi ar dažādām precēm (причаливают: «приезжают» два корабля с разными товарами). Tirgotāja dēls nopirka abi divi kuģus (сын купца купил оба [два] корабля) un vaicāja (и спросил): „Vai nevarat vēl atvest desmit kuģu ar precēm (не могли бы вы привести еще десять кораблей с товарами)? Visu atpirkšu (всё выкуплю).”

Tēvs nomira un viņu paglabāja. Dēls tirgojās gadi trīs un nu bodes viņam jau nāk izpirktas. Te pašu laiku atbrauc divi kuģi ar dažādām precēm. Tirgotāja dēls nopirka abi divi kuģus: „Vai nevarat vēl atvest desmit kuģu ar precēm? Visu atpirkšu.”

Jūrnieki atbild (моряки отвечают): „Mēs vairāk nevaram jums vest (мы не можем вам больше привести; *vairāk* — *больше, varēt* — *мочь*) — mūs sūta ķēniņš (нас посылает король). Brauciet mums līdz (поехали: «езжайте» с нами; *kādam līdz* — *вместе с кем-то*) — gan ķēniņš jums dos (наверняка король вам даст)”.

Jūrnieki atbild: „Mēs vairāk nevaram jums vest — mūs sūta ķēniņš. Brauciet mums līdz — gan ķēniņš jums dos.”

Viņš prātoja, prātoja un nodomāja (он думал, думал и придумал): tie tikai būšot nieki (вернее, это старые байки; *būšot* — *якобы есть, якобы будет* [*būt* — *быть в пересказочном наклонении*]; *nieki* — *байки, чушь, болтовня*), ka viņš nevarot pa ūdeni braukt (что он якобы не может по водным путям странствовать) — un saspērās un aizbrauca ar jūrniekiem (и взбрыкнул и уплыл с моряками). Nobrauca uz aizjūru (приплыл в заморье), pietilpa kuģus daždažādām precēm (наполнил корабли всякими товарами) un nu tikai gāja vēl pie ķēniņa parakstīties (и вот только пошёл к королю расписаться) un par precēm aizmaksāt (и за товары заплатить).

Viņš prātoja, prātoja un nodomāja: tie tikai būšot nieki, ka viņš nevarot pa ūdeni braukt — un saspērās un aizbrauca ar jūrniekiem. Nobrauca uz aizjūru, pietilpa kuģus daždažādām precēm un nu tikai gāja vēl pie ķēniņa parakstīties un par precēm aizmaksāt.

Bet ķēniņam bija velna apsēsta meita (а королю = у короля была дочь, околдованная чёртом: «чёртом одержимая дочь»), tā gulēja baznīcā zārkā (она спала в гробу в церкви). Ķēniņam vajadzēja iknaktis (король был должен каждую ночь: «королю надо было еженочно») tur sūtīt ēsmai vienu jaunu cilvēku (туда посылать на съедение по одному молодому человеку), tai vecumā no divdesmit līdz divdesmit pirmajam gadam (в возрасте: «том возрасте» от двадцати до двадцать первого года). Zeme šim ķēniņam nebija nezin cik liela (царство этого короля не было особо просторным: «земля у этого короля не была неизвестно сколько большой») un tādēļ visi cilvēki bija jau izlasīti (и поэтому все люди: «человеки» были уже выбраны), kas tais gados (которые в том возрасте: «которые в те годы»).

Bet ķēniņam bija velna apsēsta meita, tā gulēja baznīcā zārkā. ķēniņam vajadzēja iknaktis tur sūtīt ēsmā vienu jaunu cilvēku, tai vecumā no divdesmit līdz divdesmit pirmajam gadam. Zeme šim ķēniņam nebija nezin cik liela un tādēļ visi cilvēki bija jau izlasīti, kas tais gadus.

Ķēniņš nu saka tirgotāja dēlam (итак, король говорит сыну торговца): „Тā un tā (значит так: «так и так»), man ir velna apsēsta meita (моя дочь околдована чёртом: «у меня есть чёртом одержимая дочь»): tev jāpavada trīs naktis baznīcā (тебе придётся провести: «ты должен провести» три ночи в церкви). Jāsargā tā (надо будет её охранять); ja paliksi dzīvs (если останешься живым) un izglābsi to (и спасёшь её), tad atdošu viņu tev par sievu (то отдам её тебе в жёны: «за жену»).”

Ķēniņš nu saka tirgotāja dēlam: „Тā un tā, man ir velna apsēsta meita: tev jāpavada trīs naktis baznīcā. jāсargā tā; ja paliksi dzīvs un izglābsi to, tad atdošu viņu tev par sievu.”

Noskuma gan dikti tirgotāja dēls (огорчился тогда крепко сын купца), bet ķēniņš neatlaiž viņu vairs (но король его уже не отпускает; *vairs* — *уже, больше*). Nu atcerējās gan tos vārdus (теперь то вспомнил те слова), ko tēvs bija teicis (что отец [ему] говорил; *teikt* — *говорить, сказать, bija teicis* — «был сказавший»), bet jau par vēlu (но поздно уже; *par vēlu* — *слишком поздно*). Atnāk vakars (наступает: «приходит» вечер), šim jāiet baznīcā (тот в церковь должен идти). Viņš iet gar jūrmalu (он ходит вдоль берега; *jūrmala* — *край моря*) un gauži raud (и безутешно плачет). Te satiek vienu vecīti (вдруг: «здесь» встречает одного старика), tas vaicā (тот спрашивает): „Кārēc tāds nobēdājies esi (от чего такой грустный [ты есть])?”

Noskuma gan dikti tirgotāja dēls, bet ķēniņš neatlaiž viņu vairs. Nu atcerējās gan tos vārdus, ko tēvs bija teicis, bet jau par vēlu. Atnāk vakars, šim

jāiet baznīcā. Viņš iet gar jūrmalu un gauži raud. Te satiek vienu vecīti, tas vaicā: „Kārēc tāds nobēdājies esi?”

„Kā nebūšu nobēdājies (как мне не грустить: «как не буду грустным»)? Man gals klāt (мне конец; *klāt* — *рядом, близко, здесь: прииёл*)”, atteic tirgotāja dēls (отвечает сын купца), izstāstīdams vecītim savu likstu (рассказывая старику своё горе).

„Kā nebūšu nobēdājies? Man gals klāt”, atteic tirgotāja dēls, izstāstīdams vecītim savu likstu.

Vecītis viņam atbild (старик ему отвечает): „Es tev palīdzētu (я бы помог тебе), ja es spētu (если бы мог), bet cik es varēšu (но сколько будет в моих силах: «сколько я смогу»), tik izlīdzēšu (я помогу тебе: «столько помогу»). Še tev tāds padoms (вот тебе совет: «на тебе такой совет»): kad ieiesi baznīcā (когда войдешь в церковь), tad ieraudzīsi pa labi lielu čupu kaulu (тогда увидишь по правую сторону большую кучу костей; *pa labi* — *на право, по правую сторону*). Ielien tai čupā starp kauliem (влезь в ту кучу посреди костей; *starp* — *между, посреди*) un pamet trīs kaulus sev apakšā (и подкинь три кости под себя: «себе внизу»). Bet nebīsties (но не бойся: «не пугайся»). Ķēniņa meita ļoti neskaista (королевна очень некрасива; *meita* — *дочь, ķēniņa meita* — *королевна*), acis tai kā bunduļi (глаза ей: «той» как бочки), mati karājas līdz zemei (волосы висят до земли); bet acis spīguļo kā zelts (а глаза блестят как золото).”

Vecītis viņam atbild: "Es tev palīdzētu, ja es spētu, bet cik es varēšu, tik izlīdzēšu. Še tev tāds padoms: kad ieiesi baznīcā, tad ieraudzīsi pa labi lielu čupu kaulu. Ielien tai čupā starp kauliem un pamet trīs kaulus sev apakšā. Bet nebīsties. Ķēniņa meita ļoti neskaista, acis tai kā bunduļi, mati karājas līdz zemei; bet acis spīguļo kā zelts."

Viņš tad aizgāja līdz baznīcas durvīm (тогда пошёл он до дверей церкви) un sargs to ielaida iekšā (и сторож впустил его: «сторож того впустил внутрь»). Iegāja baznīcā (вошёл в церковь), ielīda kaulu čupā un iemīga (влез в кучу костей и заснул). Bet tikko pulkstens nosita vienpadsmit (но как только часы пробили одиннадцать), zārks sprāgst vaļā (гроб резко открывається: «взрывается нараспашку»), ķēniņa meita ceļas augšā (королевна встает; *celties augšā* — *вставать, подниматься, uzcelties* — *встать, подняться*) un sāk pa visu baznīcu meklēt (и начинает по всей церкви искать).

Viņš tad aizgāja līdz baznīcas durvīm un sargs to ielaida iekšā. Iegāja baznīcā, ielīda kaulu čupā un iemīga. Bet tikko pulkstenis nosita vienpadsmit, zārks sprāgst vaļā, ķēniņa meita ceļas augšā un sāk pa visu baznīcu meklēt.

Piepeši tā pienāk arī pie kaulu čupas sacīdama (вдруг она доходит и до кучи костей и говорит: «говоря»): „Ak, tu te man esi! (ах, вот ты где!: «ах, ты здесь мне есть!»)” un sāk kaulus sviest, kur tik gadās (и начинает кости кидать, где [только] попало; *gadīties* — *случиться*). Gandrīz jau visu čupu bija izmētājusi (почти уже всю кучу раскидала), te nosita pulkstenis divpadsmit (вдруг пробили часы двенадцать) un šai jāiet zārkā atpakaļ (и она должна возвращаться в гроб; *atpakaļ* — *назад, jāiet atpakaļ* — *надо идти назад*). Tirgotāja dēls izcēlās no kaulu čupas (сын торговца вылез из кучи костей), argūlās un mierīgi sagulēja līdz otram rītam (лёг и спокойно проспал до следующего: «второго» утра), bet rītā sargs to palaida no baznīcas ārā (а на утро сторож его выпустил из церкви; *ārā* — *наружу*).

Piepeši tā pienāk arī pie kaulu čupas sacīdama: „Ak tu te man esi!” un sāk kaulus sviest, kur tik gadās. Gandrīz jau visu čupu bija izmētājusi, te nosita pulkstenis divpadsmit un šai jāiet zārkā atpakaļ. Tirgotāja dēls izcēlās no kaulu

čupas, apgulās un mierīgi sagulēja līdz otram rītam, bet rītā sargs to palaida no baznīcas ārā.

Otrā vakarā viņš atkal aiziet pie sava vecīša pēc padoma (на второй вечер он опять приходит к старику за советом); bet vecītis viņam saka (а старик говорит ему): „Vai dosi man, kad tev kas no jauna būs (дай мне то, что у тебя новое будет: «дай мне, когда тебе что-то заново будет»)? Ja arņemies, tad palīdzēšu vēl (коли обещаешь, помогу ещё).”

Otrā vakarā viņš atkal aiziet pie sava vecīša pēc padoma; bet vecītis viņam saka: „Vai dosi man, kad tev kas no jauna būs? Ja arņemies, tad palīdzēšu vēl.”

Tirgotāja dēls apsolīja to, kas viņam no jauna būs (сын купца обещал то, что у него новое будет). Tad vecītis sacīja (тогда старик сказал): „Kad šoreiz ieiesi baznīcā (когда на этот раз войдешь в церковь; šoreiz — в этот раз), tad pieej pie dievgalda (тогда подойди к причастию; dievgalds — причастие, «божий стол»), tur ir viens baļķa gals izvirzies uz āru (там есть один конец бревна, вывернувшись наружу); paņem kāpjamo redeli (возьми лестницу), kas turpat baznīcā (которая [находится] там же в церкви), uzkāp uz šā baļķa gala un sēdi tur (залезь на этот конец бревна и сядь там).”

Tirgotāja dēls apsolīja to, kas viņam no jauna būs. Tad vecītis sacīja: „Kad šoreiz ieiesi baznīcā, tad pieej pie dievgalda, tur ir viens baļķa gals izvirzies uz āru; paņem kāpjamo redeli, kas turpat baznīcā, uzkāp uz šā baļķa gala un sēdi tur”.

Tirgotāja dēls izdarīja tā (сын купца так и сделал: «сделал так»)! Nosita pulkstenis vienpadsmit (стукнуло одиннадцать), ķēniņa meita kāpj atkal no zārka ārā (королевна опять вылезает из гроба [вон]), aiziet pie kaulu čupas

(доходит до кучи костей), izmētā visu čupu (раскидает всю кучу), bet šo neatrod vis (а его не находит [вовсе]); pēc tam izēdās arī pa citām vietām (потом разыскалась: «проелась» и по другим местам) un beidzot piepeši ieraudzīja (и вдруг наконец увидела), kur tirgotāja dēls sēž (где сын купца сидит). Šī pieiet klāt, iesakās (она подходит и начинает говорить): „Ак, tu te man esi (ах, вот ты где)!” un kāpj pa redeli augšā pie viņa (и залезает по лестнице вверх к нему).

Tirgotāja dēls izdarīja tā! Nosit pulkstenis vienpadsmit, ķēniņa meita kāps atkal no zārka ārā, aizies pie kaulu čupas, izmētā visu čupu, bet šo neatrod vis; pēc tam izēdās arī pa citām vietām un beidzot piepeši ieraudzīja, kur tirgotāja dēls sēž. Šī pieies klāt ieteiksies: „Ак tu te man esi!” un kāpj pa redeli augšā pie viņa.

Jau pakāpās tik augstu (уже залезла настолько высоко), ka gandrīz varēja viņu aizskart (что почти могла его задеть), ka piepeši lūza viens kāpslis (как вдруг треснула одна ступень) — ķēniņa meita nogāzās no redeles un stipri sāsītās (королевна свалилась с лестницы и крепко ушиблась; *stipri* — *сильно, крепко*). Ievaidējās vien un vēlreiz kāpa pa redeli pie tirgotāja dēla (только застонала и снова лезла по лестнице к сыну купца). Tik tik jau nerasniedza otrreiz viņu (уже чуть-чуть не задела его опять; *sasniegt* — *достичь, otrreiz* — *во второй раз, снова, опять*), te piepeši lūza atkal otrs kāpslis (вдруг опять треснула ещё одна: «вторая» ступень) — ķēniņa meita nogāzās zemē un vēl stiprāk sāsītās (королевна свалилась и ещё сильнее ушиблась; *zemē* — *в землю, вниз*).

Jau pakāpās tik augstu, ka gandrīz varēja viņu aizskart, ka piepeši lūzt viens kāpslis — ķēniņa meita nogāzās no redeles un stipri sāsītās. Ievaidējās vien un vēl reiz kāpa pa redeli pie tirgotāja dēla. Tik tik jau nerasniedza otrreiz

viņu, te piepeši lūzt atkal otrs kāpslis — ķēniņa meita gāžas zemē un vēl stiprāki sasiņās.

Dikti vien ievaidējās šī (шибко застонала та), bet pulkstenis nu arī nosita divpadsmit (но вот уже часы проббили двенадцать), bija jāiet ķēniņa meitai zārkā atpakaļ (королевна должна была залезать обратно в гроб; *атпакāļ — назад, обратно*), to vien tikai attapdama ieteikties (только успевая заговорить): „Pagaidi, gan tevi dabūšu citu nakti! (ну, погоди! достану я тебя в другую ночь!; *gan — наверняка, скорее всего*)”.

Dikti vien ievaidējās šī, bet pulkstenis nu arī nosita divpadsmit, bija jāiet ķēniņa meitai zārkā atpakaļ, to vien tikai attapdama ieteikties: „Pagaidi, gan tevi dabūšu citu nakti!”

Bet viņš nu nokāpa zemē (он наконец слез вниз), likās gulēt un mierīgi sagulēja līdz otram rītam (лёг спать и спокойно проспал до следующего утра), kad atkal sargs viņu no baznīcas laida ārā (когда сторож снова его выпустил из церкви).

Metās trešais vakars (настал: «кинулся» третий вечер) — viņš atkal aizgāja pie vecīša (он опять пошёл к старику). Bet tas atsaка (а тот говорит; *atteikt — ответить: «говорить назад»*): „Kur lai citur tu tagad slēpies, kā zem paša zārka (где же тебе ещё прятаться, как только под самим гробом; *цитур — где-то ещё, в другом месте*); apskaties visupirms (сперва посмотри), kurā pusē zārka vākam ir lence (по какую сторону ленточка у крышки гроба), tai pusē tad nogulies (на той стороне и ляг); tiklīdz tad ķēniņa meita ceļas (как только королевна встаёт), celies tu arī un iegulies pašā zārkā (встань и ты и ляг в самом гробу).”

Bet viņš nu nokāpa zemē, likās gulēt un mierīgi sagulēja līdz otram rītam, kad atkal sargs viņu no baznīcas laida ārā.

Metās trešais vakars — viņš atkal aizgāja pie vecīša. Bet tas atsaka: „Kur lai citur tu tagad slēpies, kā zem paša zārka; apskaties visupirms, kurā pusē zārka vākam ir lence, tai pusē tad nogulies; tiklīdz tad ķēniņa meita ceļas, celies tu lai un iegulies pašā zārkā.”

Viņš aizgāja uz baznīcu un sargs ielaida iekšā (он пошёл в церковь, и сторож впустил его; *iekšā* — *внутри, во внутрь*). Tad nogāja pie zārka un argulās blakus (потом дошёл до гроба и лёг рядом). Pulkstenis nosit vienpadsmit (часы бьют одиннадцать), ķēniņa meita ceļas augšā un aiziet (королевна встаёт [вверх] и уходит); bet viņš mudīgi zārkā iekšā un guļ (он быстро [залезает] в гроб и лежит). Šī nu izmeklējas pa visu baznīcu (она: «эта» ищет: «выискивается» [его] по всей церкви) un beidzot iet atpakaļ zārkā (и наконец лезет: «идёт» обратно в гроб). Bet ieraudzījusi viņu zārkā (но, увидев его в гробу), sāk lūgties (начинает умолять [его]; *lūgties* — *молиться, умолять, проситься*), lai laižot vietā atpakaļ (пустить обратно в место; *lai* — *пусть, чтобы, для*). Viņš nelaiž (он не пускает). Beidzot pulkstenis nosit divpadsmit (наконец часы стучат двенадцать), vēl nelaiž (всё ещё не пускает): lai noskaitot pie dievgalda „Mūsu tēvs!” (пусть читает у причастия «Отче наш!»; *skaitīt* — *считать, skaitīt lūgšanu* — *читать молитву*).

Viņš aizgāja uz baznīcu un sargs ielaida iekšā. Tad nogāja pie zārka un argulās blakus. Pulkstenis nosit vienpadsmit, ķēniņa meita ceļas augšā un aiziet; bet viņš mudīgi zārkā iekšā un guļ. Šī nu izmeklējas pa visu baznīcu un beidzot ies atpakaļ zārkā. Bet ieraudzījusi viņu zārkā, sāks lūgties, lai laižot vietā atpakaļ. Viņš nelaiž. Beidzot pulkstenis nositis divpadsmit, vēl nelaiž: lai noskaitot pie dievgalda „Mūsu tēvs!”

Neko darīt (что поделаешь: «нечего делать»), bija jāiet šai pie dievgalda (пришлось ей: «этой» идти к причастию; *būs jā* + [глагол в настоящем

времени] — *придётся, надо будет + [глагол в инфинитиве]*), jānometas ceļos (падать: «броситься» на колени) un jāskaita tēvreize (и читать «Отче наш»). Un tiklīdz noskaitīja (и как только прочитала), tūlīt pazuda lielās acis (сразу исчезли большие глаза), garie mati (длинные волосы). Abi tad apgūlās blakus zārkā (оба тогда легли рядом в гробу) un sagulēja līdz rītam kopā (и проспали до утра вместе).

Neko darīt, bija jāiet šai pie dievgalda, jānometas ceļos un jāskaita tēva reize. Un tiklīdz noskaitīja, tūlīt pazuda lielās acis, garie mati. Abi tad apgūlās blakus zārkā un sagulēja līdz rītam kopā.

Rītā sargs izlaida abus no baznīcas (утром сторож выпустил обоих из церкви) un šie itin priecīgi iet pie ķēniņa (и они, довольно радостные, идут к королю). Pēc tam nosvinēja kāzas (потом сыграли свадьбу; *svinēt — праздновать*) un abi piedzīvoja prieku vai cik (и оба пережили радости вдоволь). Tā viņi sadzīvoja trīs gadi (так они жили вместе три года; *sadzīvot — жить вместе, бытовать*) un jau piedzīvoja divi bērņus (и уже нажили двух детей), te nejauši viņam iešaujas vecītis prātā (тут ненароком он вспомнил о старике; *iešauties prātā — внезапно вспомнить, «встреливаться в ум*»). Viņš saka savai cienmātei (он говорит своей госпоже; *cienmāte — госпожа: «уважаемая мать»*): „Iesim pastaigāties gar jūras malu (пойдём-ка прогуляться по взморью: «вдоль морского края»).”

Rītā sargs izlaida abus no baznīcas un šie itin priecīgi iet pie ķēniņa. Pēc tam nosvinēja kāzas un abi piedzīvoja prieku vai cik. Tā viņi sadzīvoja trīs gadi un jau piedzīvoja divi bērņus, te nejauši viņam iešaujas vecītis prātā. Viņš saka savai cienmātei: „Iesim pastaigāties gar jūras malu.”

Aiziet ar bērņiem uz jūras malu, ierauga (уходят с детьми на взморье, видят: «замечают»): vecītis stāv smiltīs ieputināts (старик стоит в песках

занесённый; *ieputināt* — занести снегом, неском). Viņš pieiet klāt (он подходит), lūdz vecītim, lai atvaino (просит у старика прощение: «просит старику, чтобы простил»). Bet vecītis vaicā (а старик спрашивает): „Kam šie divi bērni (чьи: «кому» эти двое детей)?”

Viņš atsaka (он отвечает): „Tie mani (это мои)!”

Vecītis vaicā (старик спрашивает): „Kur tas, ko man apsolīji (где то, что [ты] мне обещал)?”

Aiziet ar bērniem uz jūras malu, ierauga: vecītis stāv smiltīs ieputināts. Viņš pieiet klāt, lūdz vecītim, lai atvaino. Bet vecītis vaicā: „Kam šie divi bērni?”

Viņš atsaka: „Tie mani!”

Vecītis vaicā: „Kur tas, ko man apsolīji?”

Šis nu vairs nekā nevar atbildēt (он больше ничего не может ответить). Tad vecītis ņēma zobenu (тогда старик взял меч), pārcirta abus bērnus pa vidu (рассёк обоих детей пополам: *pa vidu* — по середине) un atdeva vienu pusi šim (и отдал одну половину ему), pats paturēja otru pusi sacīdams (сам оставил себе другую половину, говоря; *paturēt* — поддерживать, оставить себе): „Es esmu pats Dievs (я есмь сам Бог); es tevi izglābu nevis tevis paša labad (я спас тебя не ради тебя самого; *[kāda] labad* — ради, в пользу [кого-то]), bet tava tēva labad (но ради твоего отца).” Vēl teica vecais (ещё старый сказал): „Tu gan pelnījies bijī mūžīgu nāvi (ты вообще-то заслужил вечную смерть), bet tava tēva labad par tevi apžēlojos (но ради твоего отца я сожалелся); te ilgāk nepaliec (тут больше не оставайся; *ilgi* — долго, *ilgāk* — дольше), ņem savu sievu un ej projām (забирай свою жену и уходи; *prom, projām* — прочь)!”

Šis nu vairs nekā nevar atbildēt. Tad vecītis ņēma zobenu, pārcirta abus bērnus pa vidu un atdeva vienu pusi šim, pats paturēja otru pusi sacīdams: „Es

esmu pats Dievs; es tevi izglābu nevis tevis paša labad, bet tava tēva labad.” Vēl teica vecais: „Tu gan pelnījies bijī mūžīgu nāvi, bet tava tēva labad par tevi apžēlojos; te ilgāki nepaliec, ņem savu sievu un ej projām!”

Tad vecītis paņēma pārcirstos bērņus (тогда старик взял рассечённых детей), apsvaidīja trīs reizes ar smiltīm (умастил: «оббросал» их три раза песком) un salika atkal kopā (и собрал [их] снова вместе). Puses tūdaļ saauga (стороны сразу срослись) un abi bērņi tūdaļ dzīvi un veseli (оба ребёнка сразу [стали] живы и здоровы). Nu tirgotāja dēls paņēma savu sievu un bērņus (теперь сын купца забрал свою жену и детей), pārbrauca savā zemē un dzīvoja, kamēr nomira (вернулся в свою страну и дожил свой век: «переехал в свою землю и жил, пока [не] умер»).

Tad vecītis paņēma pārcirstos bērņus, apsvaidīja trīs reizes ar smiltīm un salika atkal kopā. Puses tūdaļ saauga un abi bērņi tūdaļ dzīvi un veseli. Nu tirgotāja dēls paņēma savu sievu un bērņus, pārbrauca savā zemē un dzīvoja, kamēr nomira.

Stiprinieks kauj velņus un raganas (Богатырь бьет чертей и ведьм)

Vienam tēvam bija dēls vārdā Stiprais (одному отцу = у одного отца был сын по имени Крепыш; *vārdā* — во имя, по имени; *stiprs, stiprais* — *сильный, крепкий*). Kad Stiprais bija izaudzis (Когда Крепыш вырос: «был выросшим»), tas teica tēvam (он сказал отцу): „Тēt, parādi, lūdzu, cik lieli ir mūsu lauki (отец, покажи, пожалуйста, насколько широки [есть] наши поля; *liels* — *большой, огромный, великий*).”

Vienam tēvam bija dēls vārdā Stiprais. Kad Stiprais bija izaudzis, tas teica tēvam: „Tēt, parādi, lūdzu, cik lieli ir mūsu lauki.”

Tēvs veda rādīt (отец повел [его] показывать). Bet lauka vidū auga liela, liela egle (а в середине поля росла большая-пребольшая ель; *vidū* — в середине). Stiprais vaicāja (Крепыш спросил): „Kas tā par puķīti (что это за цветочек)?” un izrāva egli, pie galotnes ņemdams, ar visām saknēm (и вырвал ель, взяв [ее] за макушку, со всеми корнями; *galotne* — верхушка, вершина, макушка, *ņemt* — брать, взять). Tēvs brīnījās (отец дивился), bet Stiprais ar vienu roku turēja egli gaisā (а Крепыш [с] одной рукой держал ель в воздухе), ar otru nobraucēja zarus, teikdams ([с] другой схлестнул сучья, говоря; *otrs, otrais* — второй, другой, *zars* — ветвь, сук): „Te man būs laba nūja, kad iešu pastaigāties (это мне будет хорошей дубинкой, когда пойду прогуляться; *te* — тут, здесь, *nūja* — палка, дубинка).”

Tēvs veda rādīt. Bet lauka vidū auga liela, liela egle. Stiprais vaicāja: „Kas tā par puķīti?” un izrāva egli, pie galotnes ņemdams, ar visām saknēm. Tēvs brīnījās, bet Stiprais ar vienu roku turēja egli gaisā, ar otru nobraucēja zarus, teikdams: „Te man būs laba nūja, kad iešu pastaigāties.”

Pārnāca mājā (перешёл домой) — Stiprais izstaigājies prasīja mātei ēst (Крепыш, выгулявшись, просил [у] матери поест). Māte gāja apskatīties, ko ātrumā uzkost (мать ушла посмотреть, что [можно] по-быстрому перекусить; *ātrums* — быстрота, скорость, *kost* — кусать, *uzkost* — закусить, перекусить); bet tēvs teica (но отец сказал):

„No nieka viņam nekā nav ko iesākt (с [такой] мелочи ему нечего [нет что] начинать; *no* — от, из, с, *nieks* — пустяк, мелочь). Izvāri labāk biežputru mūsu piecu nēšu katlā (свари [-ка] лучше кашу в нашем котле пяти нош; *biežputra* — густая каша).”

Pārnāca mājā — Stiprais izstaigājies prasīja mātei ēst. Māte gāja apskatīties, ko ātrumā uzkost; bet tēvs teica:

„No nieka viņam nekā nav ko iesākt. Izvāri labāk biezputru mūsu piecu nēšu katlā.”

Māte izvārīja un patlaban gribēja biezputru ēdamā podā likt (*Мать сварила и уже хотела кашу в горшке для еды класть; patlaban — сейчас, теперь, уже; pods — горшок; ēdamais pods — горшок для еды*), bet Stiprais teica: „Ko tad jūs te vēl smalstīsiet (*что [тогда] вы тут еще черпать будете; smalstīsiet, smelsiet — [форма будущего времени второго лица множественного числа от ‘smalstīt’, ‘smelt’ — ‘черпать’]*)? — Paēdīšu tāpat no katla (*поем [так же] из котла*).”

Māte izvārīja un patlaban gribēja biezputru ēdamā podā likt, bet Stiprais teica: „Ko tad jūs te vēl smalstīsiet? — Paēdīšu tāpat no katla.”

Un tā likās klāt un izēda visu (*и так [он] подался [к котлу] и съел все; likties — ложиться, податься, деваться, klāt — к [чему-то], у [чего-то; слово заменяющее любое прежде упомянутое слово в сочетании с русским предлогами ‘к’, ‘у’]*). Bet tēvs, to redzēdams, saraucis pieri (*но отец, увидев это, нахмурился: «сморщил лоб»*): „Nē, dēls, ja tā gribi ēst (*нет, сын, коли так есть хочешь*), tad nespēju tevi vairs atturēt (*то не могу больше удержать тебя*). Tev jāiet pie ķēniņa (*тебе надо идти к королю; jāiet — [доженствовательное наклоние от ‘iet’ — ‘идти’]*); tur tu varēsi pēc sava prāta izstrādāties un izēsties (*там ты сможешь всласть: «по своему изволению» наработаться и наестся; prāts — ум [в некотором контексте — воля, изволение]*).”

„Jā, jā, tēti, tas viss varētu notikt (*да, да, папа, это всё может быть; notikt — произойти, случиться*), bet tā jau gan neiešu (*но так просто я не пойду: «но так уже вовсе не пойду»*), kad tikai man liks (*только если меня*

заставят: «когда только мне укажут»). Lai ķēniņš nāk man pakaļ, tad iešu (пусть король [сам] приходит за мной, тогда пойду; *nākt* — *прийти, приходит*).

Un tā likās klāt un izēda visu. Bet tēvs, to redzēdams, saraucis pieri: „Nē, dēls, ja tā gribi ēst, tad nespēju tevi vairs atturēt. Tev jāiet pie ķēniņa; tur tu varēsi pēc sava prāta izstrādāties un izēsties.”

„Jā, jā, tēti, tas viss varētu notikt, bet tā jau gan neiešu, kad tikai man liks. Lai ķēniņš man nāk pakaļ, tad iešu.”

Labi (ладно/добро). Ķēniņš nu atsūtīja vienreiz, otrreiz (король тогда прислал один раз, второй раз) — Stiprais kā neiet, tā neiet (Крепыш как не приходит: «не идет», так не приходит). Sūtīja sešus zaldātus pakaļ — vēl negāja (посылал шестерых солдат — всё ещё не приходил; *vēl* — *еще, все-еще*). Nu, ja tā ar labu nē (ну, коли так не по-хорошему; *ar labu* — *по-хорошему: «с хорошим»*) — zaldāti domājuši ar varu aizdabūt (солдаты задумали силой доставить; *vara* — *власть, сила*), bet Stiprais pasmējās (но Крепыш посмеялся): „Ko es te ar jums, seskiem, ilgāki niekošos — še! (что я тут с вами, хорьками, долго возиться буду — на [вам]!; *niekoties* — *заниматься пустяками, ерундой*)”

Labi. Ķēniņš nu atsūtīja vienreiz, otrreiz — Stiprais kā neiet, tā neiet. Sūtīja sešus zaldātus pakaļ — vēl negāja. Nu, ja tā ar labu nē — zaldāti domājuši ar varu aizdabūt, bet Stiprais pasmējās: „Ko es te ar jums, seskiem, ilgāki niekošos — še!”

Un tā krāva katram zaldātam ar vienu pirkstu un nosita (и как: «так» врезал каждому солдату одним пальцем и убил; *pirksts* — *палец, перст*). Bet ķēniņš vēl otrreiz atsūtīja divpadsmit zaldātus (а король еще второй раз прислал двенадцать солдат), Stiprais arī šos nosita, bet tad apdomājās

(Крепыш и этих убил, но потом: «тогда» одумался): „Tas taču neies — ķēniņam tik daudz apkaut ļaudis (так дело не пойдет — королю = у короля так много людей убивать; *taču* — же, ведь, однако)! Jāiet jau būs (придется идти: «надо идти уже будет»).”

Un tā krāva katram zaldātam ar vienu pirkstu un nosita. Bet ķēniņš vēl otrreiz atsūtīja divpadsmit zaldātus, Stiprais arī šos nosita, bet tad apdomājās: „Tas taču neies — ķēniņam tik daudz apkaut ļaudis! Jāiet jau būs.”

Labi. Aizgāja pie ķēniņa, sniedza roku un vaicāja (пошел к королю, подал руку и спросил; *sniegt* — давать, подавать, предоставить): „Nu, ķēniņ, ko labu man teiksi (ну, король, что хорошего мне скажешь)?”

„Paliec pie manis, man daudz darba (останься ко мне = у меня, у меня много работы)!”

„Jā, jā — manis dēļ (да ладно: «да, да» — меня ради = пожалуйста, мне всё равно; *dēļ* — ради, для)”, šis atņurdējis un palicis arī (этот отворчал и остался [тоже]).

Labi. Aizgāja pie ķēniņa, sniedza roku un vaicāja: „Nu, ķēniņ, ko labu man teiksi?”

„Paliec pie manis, man daudz darba!”

„Jā, jā — manis dēļ!” šis atņurdējis un palicis arī.

Bet pēc kāda laika Stiprais sāka ķēniņam runāt (но после какого-то времени Крепыш стал = начал королю говорить), ka esot nodomājis viņa meitu precēt (что задумал его дочь в жены брать; *esot nodomājis* — «якобы есть задумавший» [изъявительное наклонение от «ir nodomājis»], *precēt* — брать в жены [кого-то], *выходить [замуж за кого-то]*).

Ķēniņš atpleta acis (король вытаращил: «расширил» глаза): „Ai, dēls, ja tu manu meitu gribi (ах, сын, коли ты мою дочь желаешь), tad vispirms tev

jāiet pasaulē un jāpārved man zelta zirgs, zelta suns un zelta gailis (то сначала ты должен идти = тебе надо идти в мир и привести мне золотого коня, золотого пса и золотого петуха; *vispirms* — сначала, вперёд) — ātrāk meitu nedošu (раньше дочь не дам; *ātrāk* — скорее, быстрее, раньше), lai tur vai kas (хоть бы что: «пусть там ли что»).

Bet pēc kāda laika Stiprais sāka ķēniņam runāt, ka esot nodomājis viņa meitu precēt.

Ķēniņš atpleta acis: „Ai, dēls, ja tu manu meitu gribi, tad vispirms tev jāiet pasaulē un jāpārved man zelta zirgs, zelta suns un zelta gailis — ātrāk meitu nedošu, lai tur vai kas.”

„Labi!” Stiprais atteica un tūlīt aizsteidzās pie kalēja (ладно! — Крепыш ответил и сразу поспешил к кузнецу), lai nokaļot viņam labi stipru ceļa nūju (чтоб выковал ему довольно крепкую путевую дубину; *labi* — хорошо, довольно, очень), kas ne lokās, ne lūzt (которая не гнётся, не ломается).

„Labi!” Stiprais atteica un tūlīt aizsteidzās pie kalēja, lai nokaļot viņam labi stipru ceļa nūju, kas ne lokās, ne lūzt.

Kalējs nokala vienu birkavu smagu nūju (кузнец выковал дубину весом в один берковец: «один берковец тяжелую дубину»), bet Stiprais cirta nūju sev ar pirkstu — nūja pārlūza (а Крепыш стукнул дубиной себе о палец — дубина сломалась; *cirst* — рубить). Pēc tam pielika vēl birkavu un tad bijusi gan laba (потом добавил еще [один] берковец и тогда [дубина] была довольно хороша; *pielikt* — приложить, добавить).

Kalējs nokala vienu birkavu smagu nūju, bet Stiprais cirta nūju sev ar pirkstu — nūja pārlūza. Pēc tam pielika vēl birkavu un tad bijusi gan laba.

Bet projām iedams (а, [прочь] уходя), Stiprais vēl iegāja pie ķēniņa meitas atvadīties (Крепыш еще вошёл к королевне проститься; *ķēniņa meita* — *дочь короля, королевна*) un noteica, ka, lai viņu gaidot atpakaļ (и велел: «указал», что, пусть ее ждёт [назад]) — pie cita lai Dieva dēļ neejot (к другому = *за другого* [пусть] ради Бога не выходит).

Ķēniņa meita tad nosolījās arī un iedeva viņam savu zelta gredzenu pirkstā (королевна тогда посулилась [тоже] и дала ему свое золотое кольцо на персте).

Bet projām iedams, Stiprais vēl iegāja pie ķēniņa meitas atvadīties un noteica, ka, lai viņu gaidot atpakaļ — pie cita lai Dieva dēļ neejot.

Ķēniņa meita tad nosolījās arī un iedeva viņam savu zelta gredzenu pirkstā.

Stiprais gāja, gāja (Крепыш шёл, шёл) — satika lielu vīru, vaicāja, kas viņš tāds (встретил крупного мужика, спросил, кто он такой)?

„Esmu Ūdeņudzinējs ([я] есмь Водогонец). Ja savu rungu ūdenī ielieku, tad ūdens tūlīt pašķiras, ka var ar sausām kājām pāriet (когда: «если» свою дубину в воду ставлю, тогда вода сразу расступается [так], что можно сухими ногами перейти).”

„Tad nāc līdz (тогда иди со мной; *līdz* — *рядом, за, со мной, с нами*), tu esi labs (ты [есть] хороший)!”

Stiprais gāja, gāja — satika lielu vīru, vaicāja, kas viņš tāds?

„Esmu Ūdeņudzinējs. Ja savu rungu ūdenī ielieku, tad ūdens tūlīt pašķiras, ka var ar sausām kājām pāriet.”

„Tad nāc līdz, tu esi labs!”

Viņš bija ar to mierā (он согласился с этим: «был с этим в покое»; *miers* — *мир, покой, спокойствие*). Gāja abi divi un satika tādu vīru, kas stūma

kalnus lejā (шли оба [двое] и встретили такого мужика, который двигал горы вниз). Stiprais vaicāja: „Kas tu tāds esi (кто ты такой [есть])?” „Esmu Kalnustūmējs ([я] есмь Городвижец)!”

„Tad nāc līdz, tu esi labs!”

Viņš bija ar to mierā. Gāja abi divi un satika tādu vīru, kas stūma kalnus lejā. Stiprais vaicāja: „Kas tu tāds esi?” „Esmu Kalnustūmējs!”

„Tad nāc līdz, tu esi labs!”

Tā gāja visi trīs un satika atkal lielu vīru (так шли все втроём и встретили опять большого мужика; *atkal* — *опять, снова*). Stiprais arvaicājās (Крепыш опросил): „Kas tu tāds esi?”

„Esmu Simtu-jūdžu-redzētājs un dzirdētājs ([я] есмь Сотни-верст-видец-слышец; *jūdze* — *миля*). Es simt jūdžu tālumā visu saredzu, visu sadzirdu (я на расстоянии сто верст: «миль» всё вижу, всё слышу).”

„Tad nāc līdz, tu esi labs!”

Tā gāja visi trīs un satika atkal lielu vīru. Stiprais arvaicājās: „Kas tu tāds esi?”

„Esmu Simtu-jūdžu-redzētājs un dzirdētājs. Es simt jūdžu tālumā visu saredzu, visu sadzirdu.”

„Tad nāc līdz, tu esi labs!”

Nu gāja visi četri un nonāca līdz velna pilij (ну шли все вчетвером и дошли до чёртова замка), bet velna pilij visapkārt bija liela upe — nekā netikt pāri (а вокруг чертова замка была большая река — никак не попасть [через]; *apkārt* — *вокруг*, *visapkārt* — *езде вокруг, кругом*).

Tad Ūdeņudzinējs sita ar savu rungu upei (тогда Водогонец стукнул [со] своей дубиной [по] реке) — uzreiz palika sauss (сразу стало сухо). Iegāja velna pilī (вошли в чёртов замок) — tur sēdēja veca vecene istabā (там

сидела старая старуха в комнате). Tā bija velna māte (та была чёртова мать), bet velns pats ar saviem dēliem, nezina, kur bija aizkūlies (а чёрт сам со своими сыновьями, чёрт знает: «не знает» куда подался: «куда был докувырковшись»).

Nu gāja visi četri un nonāca līdz velna pilij, bet velna pilij visapkārt bija liela upe — nekā netikt pāri.

Tad Ūdeņudzinējs sita ar savu rungu upei — uzreiz palika sauss. Iegāja velna pilī — tur sēdēja veca vecene istabā. Tā bija velna māte, bet velns pats ar saviem dēliem, nezina, kur bija aizkūlies.

Bet tur bija viens tilts (а там был один мост), pa ko velni vienmēr mājup jāja (по которому черти всегда домой ездили; *jāt* — *ездить верхом на коне*). Šo tiltu Stiprais tūlīt pavēlēja Simtu-jūdžu-redzētājam un dzirdētājam apsargāt (сей мост Крепыш сразу велел Сотни-верст-видцу-слышцу охранять; *pavēlēt* — *приказывать, повелевать*), lai velni slepus neuzbruktu (дабы черти втихоря не напали; *lai* — *чтобы, дабы, для*), bet tos divus sūtīja gulēt un pats arī nolikās pasnausta (тех двоих послал спать и сам также лёг подремать).

Bet tur bija viens tilts, pa ko velni vienmēr mājup jāja. Šo tiltu Stiprais tūlīt pavēlēja Simtu-jūdžu-redzētājam un dzirdētājam apsargāt, lai velni slepus neuzbruktu, bet tos divus sūtīja gulēt un pats arī nolikās pasnaust.

Snauda, snauda, bet nekāds labais miegs nenāca (дремота, дремота, но никакой благой сон не приходил; *labs, labais* — *хороший, добрый, благой, ладный*). Beidzot izberzēja acis (наконец протёр глаза), cēlās augšā un gāja labāk pārlūkot, kā pie tilta klājas (поднялся [вверх] и пошел лучше разведать, что происходит: «как дела» у моста; *klāties* — *растилаться; kā klājas?* — *как дела?*). Aizgāja — še tev (пошел — на тебе)! Simtu-jūdžu-redzētājs un

dzirdētājs gulēja aizmidzis (Сотни-верст-видец-слышец спал: «лежал заснувший»).

Snauda, snauda, bet nekāds labais miegs nenāca. Beidzot izberzēja acis, cēlās augšā un gāja labāk pārlūkot, kā pie tilta klājas. Aizgāja — še tev! Simtjūdžu-redzētājs un dzirdētājs gulēja aizmidzis.

Lielas dusmas bija Stiprajam (рассердился сильно Крепыш: «большой гнев был Крепышу»), bet tomēr apdomājās un neteica nekā (но все же одумался и не сказал ничего; *tomēr* — *всё-таки, все же*), lai taču izguļas miega pūznis (пусть [же] выпится куча сна; *pūznis* — *муравейник*)! Un tā nu pats pagāja zem tilta un sāka vērot, vai nāks viņi, vai nenāks šonakt (и так [ну] сам подошел под мостом и начал наблюдать, будут ли они проходить или не будут в сию ночь; *vai* [вопросительная частица] — *ли, vai* [союз] — *или, либо; šonakt* — *в эту ночь, в сию ночь; šodien* — *сегодня, в сей, этот день*)?

Lielas dusmas bija Stiprajam, bet tomēr apdomājās un neteica nekā, lai taču izguļas miega pūznis! Un tā nu pats pagāja zem tilta un sāka vērot, vai nāks viņi, vai nenāks šonakt?

Vēroja, vēroja — jā (наблюдал, наблюдал — верно; *jā* — *да, верно, точно*), ar pusnakti nāk gan pats jaunākais velna dēls melnā zirgā un melns suns ar melnu gaili vēl līdzī (около полуночи приходит [и в правду] самый младший чёртов сын на чёрном коне и чёрный пес с чёрным петухом ещё с ними; *zirgs* — *лошадь, конь, suns* — *собака, пес*). Atjāj pie tilta — zirgs neiet pāri (приезжают к мосту — конь не переходит; *iet pāri* — *переходить; pāriet* — *перейти*).

„Kas tur ir (что там [есть])?” velna dēls vaicāja (чёртов сын спросил). Zirgs, suns un gailis atbildēja (конь, пес и петух ответили): „Zem tilta ir stiprs

vīrs, kurš mūs nosītīs (под мостом [есть] сильный мужик, который нас убрьёт).”

Vēroja, vēroja — jā, ap pusnakti nāk gan pats jaunākais velna dēls melnā zirgā un melns suns ar melnu gaili vēl līdzī. Atjāj pie tilta — zirgs neiet pāri.

„Kas tur ir?” velna dēls vaicāja. Zirgs, suns un gailis atbildēja: „Zem tilta ir stiprs vīrs, kurš mūs nosītīs.”

„Lai tad viņš nāk ar mani spēkoties (пусть тогда он приходит со мной силами мериться: «силиться»; *spēks* — *сила*), ja viņš tik stiprs ir (коли он так силён [есть])!” Stiprais gājis un, kā krāvis velna dēlam ar savu dzelzeni pa pieri (Крепыш шёл = *пошёл* и, как врезал: «грузил» чёртову сыну [со] своей железью по лбу; *dzelzs* — *железо*), tā bijis uz vietas nost (так [он] на месте свалился: «был на месте вниз»).

Tad paņēma zirgu, suni un gaili, ievēda velna pilī un ievietoja velna stallī (тогда взял коня, пса и петуха, завёл [их] в чёртов замок и поместил в чёртову конюшню).

„Lai tad viņš nāk ar mani spēkoties, ja viņš tik stiprs ir!” Stiprais gājis un, kā krāvis velna dēlam ar savu dzelzeni pa pieri, tā bijis uz vietas nost.

Tad paņēma zirgu, suni un gaili, ievēda velna pilī un ievietoja velna stallī.

Rītā vaicāja redzētājam, vai naktī esot ko redzējis (на утро спрашивал видцу, видел ли [он] ночью чтонибудь: «ли ночью был [якобы] что-то видевшим»; *esot* — [изъявительное наклонение от 'būt' — 'быть'])? Neesot neko redzējis, viņš atbildēja (не видел ничего: «не был ничего видевшим», он ответил). Labi, ja jau ne, tad ne (ладно, коль уж нет, так нет) — sūtīja nākamajā naktī Kalnustūmēju (послал на следующую ночь Городвижца). Bet ar Kalnustūmēju notika tāpat kā ar to pirmo (а с Городвижцем случилось так же, как [и] с тем первым).

Rītā vaicāja redzētājam, vai naktī esot ko redzējis? Neesot neko redzējis, viņš atbildēja. Labi, ja jau ne, tad ne — sūtīja nākamajā naktī Kalnustūmēju. Bet ar Kalnustūmēju notika tāpat kā ar to pirmo.

Stiprajam gulētāja vietā bija jānokauj vidējais velna dēls (Крепышу в место спящего пришлось убить среднего чёртова сына; *jānokauj* — *надо [приходится] убить [долженствовательное наклонение от 'kaut' — 'убить', 'убивать']*) un viņa zirgs, suns un gailis jāpārved velna stallī (и его коня, пса и петуха привести в чёртову конюшню). Trešo nakti sargāja Ūdeņudzinējs (на третью ночь сторожил Водогонец; *sargāt* — *охранять, сторожить, беречь*) — ar viņu notika tāpat (с ним случилось так же; *notikt* — *произойти, случиться*). Stiprais nokāva viņa vietā vecāko velna dēlu, bet zirgu, suni un gaili ievada velna stallī (Крепыш убил вместо него старшего чёртова сына, а коня, пса и петуха завёл в чёртову конюшню).

Stiprajam gulētāja vietā bija jānokauj vidējais velna dēls un viņa zirgs, suns un gailis jāpārved velna stallī. Trešo nakti sargāja Ūdeņudzinējs — ar viņu notika tāpat. Stiprais nokāva viņa vietā vecāko velna dēlu, bet zirgu, suni un gaili ievada velna stallī.

Ceturtajā naktī pats Stiprais rīkojies tiltu sargāt (на четвертую ночь сам Крепыш распорядился мост сторожить). Bet viņš iepriekš nolika uz galda trīs šķīvjus (но он заранее положил на стол три тарелки), uz šķīvjiem glāzes un glāzēs ūdeni, piesacīdams saviem biedriem (на тарелках стаканы и в стаканах воду, наказывая своим товарищам): „Te jūs palieciat pie šīm glāzēm skatīties (тут вы останьтесь у сих стаканов смотреть). Ja tajās ūdens kļūst par asinīm (если в них вода становится [за] кровью), tad maisiet un maisiet ūdeni, cik tik varat (тогда мешайте и мешайте воду, сколько [только] можете), lai man, uz

tilta cīnoties, spēks nāktu klāt (дабы мне, на мосту борясь = пока я буду сражаться на мосту, сила прибавилась: «приходила ближе»).”

Ceturtajā naktī pats Stiprais rīkojies tiltu sargāt. Bet viņš iepriekš nolika uz galda trīs šķīvjus, uz šķīvjiem glāzes un glāzēs ūdeni, piesacīdams saviem biedriem: „Te jūs palieciat pie šīm glāzēm skatīties. Ja tajās ūdens kļūst par asinīm, tad maisiet un maisiet ūdeni, cik tik varat, lai man, uz tilta cīnoties, spēks nāktu klāt.”

Labi. Palīda zem tilta un sargāja (полез под мост и сторожил). Jā — nāk pusnakts, jāj pats velns zelta zirgā (верно — наступает: «приходит» полночь, едет сам чёрт на золотом коне), ka visa zeme rīb (что вся земля дрожит) un zelta suns un zelta gailis vēl līdz (и золотой пёс и золотой петух еще с ним). Atjāj pie tilta — zelta zirgs zviedz, zelta suns rej, zelta gailis dzied un neiet pāri (приближается: «приезжает» к мосту — золотой конь, золотой пёс лает, золотой петух поёт, и не переходят).

Labi. Palīda zem tilta un sargāja. Jā — nāk pusnakts, jāj pats velns zelta zirgā, ka visa zeme rīb un zelta suns un zelta gailis vēl līdz. Atjāj pie tilta — zelta zirgs zviedz, zelta suns rej, zelta gailis dzied un neiet pāri.

„Kas tur ir par nelaimi (что там [есть за беда]; *laime* — счастье, *nelaime* — несчастье, беда)?” velns iesaucies (черт заклинкул).

Zelta zirgs, zelta suns un zelta gailis atbildējuši (золотой конь, золотой пёс и золотой петух ответили): „Zem tilta ir pats Stiprais, tas mūs nosītīs (под мостом [есть] сам Крепыш, тот нас убьёт).”

„Kas tur ir par nelaimi?” velns iesaucies.

Zelta zirgs, zelta suns un zelta gailis atbildējuši: „Zem tilta ir pats Stiprais, tas mūs nosītīs.”

„Lai tad tas daudzcinātais Stiprais nāk ar mani izspēkoties (пусть тогда этот прославленный Крепыш приходит со мной силами померяться: «высилиться»!)” Labi. Stiprais gāja arī un nu briesmīgi sīvi sākuši cīkstēties (Крепыш [так и] шёл и [теперь] страшно яростно начали бороться; *ни* — *ну, теперь*). Velns krāva Stiprajam, Stiprais līdz ceļgaliem iestiga zemē (чёрт врезал Крепышу, Крепыш до колен увяз в землю). Tad krāvis Stiprais velnam, velns līdz ceļgaliem iestiga zemē (тогда врезал Крепыш чёрту, чёрт до колен увяз в землю). Tad velns otrreiz gāza Stiprajam, Stiprais jau pāri ceļgaliem iestiga (тогда чёрт второй раз ударил: «валил» Крепышу, Крепыш уже ниже: «через» колен увяз). Tad gāza velnam pretim (тогда ударил чёрту ответно: «навстречу»), velns līdz stilbiem iestiga (чёрт до голяшек увяз). Velns vēl trešo reizi deva Stiprajam, un nu Stiprais līdz gurniem zemē iekšā (чёрт еще третий раз давал Крепышу, и теперь Крепыш до бёдер в землю [внутри]). Tad Stiprais iesaucās (тогда Крепыш воскликнул): „Vai ir vīrs var darbā atpūsties (правда ли, что мужику причитается в работе отдых: «ли есть мужик может в работе отдохнуть»)?”

„Ir (есть)!” velns atteica (черт ответил), „protams, ka ir (конечно, [что] есть)!”

„Lai tad tas daudzcinātais Stiprais nāk ar mani izspēkoties!” Labi. Stiprais gāja arī un nu briesmīgi sīvi sākuši cīkstēties. Velns krāva Stiprajam, Stiprais līdz ceļgaliem iestiga zemē. Tad krāvis Stiprais velnam, velns līdz ceļgaliem iestiga zemē. Tad velns otrreiz gāza Stiprajam, Stiprais jau pāri ceļgaliem iestiga. Tad gāza velnam pretim, velns līdz stilbiem iestiga. Velns vēl trešo reizi deva Stiprajam, un nu Stiprais līdz gurniem zemē iekšā. Tad Stiprais iesaucās: „Vai ir vīrs var darbā atpūsties?”

„Ir!” velns atteica, „protams, ka ir!”

Bet pa to laiku pilī ūdens jau bija pārvērties glāzēs par asinīm (но за это время в замке вода в стаканах уже превратилась в кровь/стала кровью; *bija pārvērties* — *был превратившись*) un lija pāri malām (и лилась через края) un tie, miegā izbadējušies pagāni, gulēja (и те, сном переголодавшись нехристи, спали; *pagāns* — *язычник*).

Bet par to laiku pilī ūdens jau bija pārvērties glāzēs par asinīm un lija pāri malām un tie, miegā izbadējušies pagāni, gulēja.

Stiprais to manīdams (Крепыш, увидев это; *manīt, pamanīt* — *заметить, увидеть*), norāvis īsā atpūtas brītiņā savu cepuri un meta pils sienā, bet biedri nepamodās (снял: «сорвал» в короткий миг отдыха свою шляпу и кинул в стену замка, но товарищи не просыпались; *brītiņš* — [*уменьшительная форма от 'brīdis' — 'момент', 'миг'*]). Tad norāva apavus un meta pils sienā — tie vēl nemodās (тогда снял обувь и кинул в стену замка — те всё ещё не просыпались). Beidzot norāva savu kakla drānu un meta pils sienā (наконец снял свой галстук и кинул в стену замка; *kakla drāna, kaklasaite* — *галстук: «шейная завязка»*). Kakla drāna par laimi izcirtās cauri sienai (галстук, к счастью, выбился: «вырубился» через стену), aizķerdama viņiem gultu kājas (задевая им ножки кроватей) un tad miegainie satrūkās un tūlīt, nelaيمي juzdami, maisījuši, ko jaudājuši (и тогда сонные встрепенулись и сразу, беду чувствуя, мешали изо всех сил: «мешали, что могли»).

Stiprais to manīdams, norāvis īsā atpūtas brītiņā savu cepuri un meta pils sienā, bet biedri nepamodās. Tad norāva apavus un meta pils sienā — tie vēl nemodās. Beidzot norāva savu kakla drānu un meta pils sienā. Kakla drāna par laimi izcirtās cauri sienai, aizķerdama viņiem gultu kājas un tad miegainie satrūkās un tūlīt, nelaيمي juzdami, maisījuši, ko jaudājuši.

Bet, jo viņi asinis vairāk kūla (а, чем они кровь больше молотили; *asinis [мн.ч.] — кровь [ед.ч.]*), jo Stiprajam arvien vairāk pieauga spēks (тем Крепышу все больше прибавлялась сила; *jo ... jo — чем ... тем*) un nu kāvās ar velnu vēlreiz (и теперь дрался с чёртом опять: «еще раз»). Velns tagad sita, sita viņu, bet brīnumi, tavi brīnumi (чёрт теперь бил, бил его, но чудеса, ну, чудеса: «твои чудеса»)! Stiprais nemaz vairs neplaka zemē (Крепыш совсем: «немало» больше не убавлялся в землю) — tieši otrādi (как раз: «точно» наоборот): ik pēc katra sitiena cēlās no iestiguma ārā (после каждого удара поднимался из увязки наружу; *ik — еже-: ikdienišķs — ежедневный; ik pēc katra — после каждого*). Turpretim Stiprais velnu iedzina pavisam zemē un tad gaviļēdams iesaucās (а: «напротив» Крепыш чërта заколотил: «загнал» совсем в землю и тогда ликуя крикнул; *pavisam — совсем; nemaz — совсем [в отрицательный ответ на прежнее утверждение]*): „Lai nu velns velnu rauj (да [ну] чërт чërта побери; *raut — рвать, подхватить*)!”

Bet jo viņi asinis vairāk kūla, jo Stiprajam arvien vairāk pieauga spēks un nu kāvās ar velnu vēlreiz. Velns tagad sita, sita viņu, bet brīnumi, tavi brīnumi! Stiprais nemaz vairs neplaka zemē — tieši otrādi: ik pēc katra sitiena cēlās no iestiguma ārā. Turpretim Stiprais velnu iedzina pavisam zemē un tad gaviļēdams iesaucās: „Lai nu velns velnu rauj!”

To izdarījis (как только он это сделал: «это сделавший»), Stiprais paņēma velna zelta zirgu, zelta suni un zelta gaili, aizveda uz pili un pēc tam (Крепыш взял чërтова золотого коня, золотого пса и золотого петуха, повёл в замок и потом = после того), biedrus pasaucis tuvāk (товарищey позвал поближе), izpļaukāja viņus labi (избил их хорошенько пощечинами; *pļauka — пощечина; izpļaukāt — избить пощечинами*) par to, ka viņi nav bijuši modri (за то, что они не бодрствовали: «не были бодры»). Bet rītā Stiprais katram iedeva vienu zirgu, vienu suni un vienu gaili (а на утро Крепыш каждому дал [по] одному коню, одному псу и одному петуху), tos, ko velna

dēliem bija atņēmis (те, которых чёртовым сыновьям = у чёртовых сыновей отнял: «был отнявший»). Pats paturēja zelta zirgu, zelta suni un zelta gaili (сам оставил [себе]: «придержал» золотого коня, золотого пса и золотого петуха), un tad sēzdamies zirgiem mugurā, devās mājā (и тогда сели на коней: «коням на спины»), поехали: «подались» домой).

To izdarījis, Stiprais paņēma velna zelta zirgu, zelta suni un zelta gaili, aizveda uz pili un pēc tam, biedrus pasaucis tuvāk, izplaukāja viņus labi par to, ka viņi nav bijuši modri. Bet rītā Stiprais katram iedeva vienu zirgu, vienu suni un vienu gaili, tos, ko velna dēliem bija atņēmis. Pats paturēja zelta zirgu, zelta suni un zelta gaili, un tad sēzdamies zirgiem mugurā, devās mājā.

Bet gabalu pajājuši (но через некоторый кусок пути: «но кусок проехавши»), Stiprais pēkšņi atcerējās (Крепыш вдруг вспомнил; *pēkšņi* — *вдруг, внезапно*): „Kur tad mans zelta gredzens, ko ķēniņa meita pirkstā mauca (где же моё золотое кольцо, что королева на перст надевала)? — Tas aizmirsies velna pilī (оно забыто: «забылось» в чёртовом замке).”

Bet gabalu pajājuši, Stiprais pēkšņi atcerējās: „Kur tad mans zelta gredzens, ko ķēniņa meita pirkstā mauca? — Tas aizmirsies velna pilī.”

Neko darīt (что поделаешь: «нечего делать»), biedrus sūtīja tālāk (товарищей отправил: «послал» дальше), bet pats jāja to gabalu atpakaļ pēc gredzena (а сам ехал = *поехал* тот кусок назад за кольцом). Aizjāja — bet kas notiek (приехал — но что происходит)? — Velna pils durvis aizslēgtas (двери чёртова замка закрыты; *aizslēgt* — *закрыть ключом*) — nevar vairs iekšā tikt (невозможно [больше] вовнутрь попасть). Izdomājās, ko nu darīt (раздумывал, что теперь делать)? Te zelta zirgs, suns un gailis pamācījuši šo par mušu pārvērsties (тут золотой конь, пёс и петух научили его в муху: «за муху» превратиться) un pa atslēgas caurumu ielīst gredzenam paķaļ (и через

замочную скважину залезть за кольцом; *paķaļ* — *вслед за*; *caurums* — *дырка, щель*). Labi. Palicis par mušu, ielīda pa atslēgas caurumu un nu gribēja savu gredzenu paņemt (стал мухой, залез через замочную скважину и [теперь] хотел свое кольцо взять). Te ieraudzīja (тут заметил): otrā istabā sasēdušās trīs velna meitas ar velna māti un spriež (в другой комнате сидят три чёртовы дочери с чёртовой матерью и обсуждают).

„Pag (стой-ка = погоди-ка)!” viņam iešāvies prātā (его осенило: «ему встрелилось в ум»), „jādzird taču, kas viņām te spriežams (надо же послушать, о чем судят-то: «что ими тут обсуждаемо»)?”

Neko darīt, biedrus sūtīja tālāk, bet pats jāja to gabalu atpakaļ pēc gredzena. Aizjāja — bet kas notiek? — Velna pils durvis aizslēgtas — nevar vairs iekšā tikt. Izdomājās, ko nu darīt? Te zelta zirgs, suns un gailis pamācījuši šo par mušu pārvērsties un pa atslēgas caurumu ielīst gredzenam paķaļ. Labi. Palicis par mušu, ielīda pa atslēgas caurumu un nu gribēja savu gredzenu paņemt. Te ieraudzīja: otrā istabā sasēdušās trīs velna meitas ar velna māti un spriež.

„Pag!” viņam iešāvies prātā, „jādzird taču, kas viņām te spriežams?”

Un tā, uzlīda krāsns augšā un klausījās (и так залез на печку и слушал; *augša* — *верх, верхушка*). Velna māte teica (чёртова мать говорила): „Mums tam Stiprajam jāatriebjas (мы должны отомстить Крепышу: «нам тому Крепышу надо отомстить»)). Rīt pārvētišos par baltu krogu tur, kur viņi jā, tad viņi ieies iekšā un paliks (завтра превращусь в белый кабак там, где они ездят, тогда они войдут вовнутрь и [там] останутся).”

Un tā, uzlīda krāsns augšā un klausījās. Velna māte teica: „Mums tam Stiprajam jāatriebjas. Rīt pārvētišos par baltu krogu tur, kur viņi jā, tad viņi ieies iekšā un paliks.”

„Tas nav nekas; (это ничего; *nebūt — не быть; nav — не-, «не есть»!*)” pirmā meita atteikusi (первая дочь ответила), „es palikšu par karstu sauli viņus slāpināt (я стану жарким солнцем их жаждой мучить: «жаждить»); *karsts — горячий, жаркий*), un tad tur gadīsies dzestra upīte (и тогда там появится: «случится» прохладная речка; *dzestrs — свежий, прохладный [о воздухе, о воде]*); pie tās viņi tieksies dzert un tur paliks (к ней они потянутся напиться: «пить» и там останутся).”

„Tas nav nekas!” otra meita atteikusi (вторая дочь ответила), „es palikšu par skaistu bumbieri ar bumbieriem galā (я стану красивым деревом с грушами на ветках: «в конце»; *bumbiere — груша [дерево]; bumbieris — груша [плод]*); tos viņi gribēs ēst un tur arī paliks (их они захотят есть и там и останутся).”

„Tas nav nekas!” trešā meita atteikusi (третья дочь ответила), „es palikšu par zāļainu pļavu un uzsūtīšu tiem saldu miegu (я стану лугом с травами: «травяным лугом» и наведу на них: «тем» сладкий сон; *zāle [ед.ч.] — трава; zāles [мн.ч.] — травки, лекарства*). Tad viņi palaidīs zirgus ganīties, bet paši argulsies un paliks (тогда они пустят коней пастись, а сами лягут и останутся).”

„Tas nav nekas!” pirmā meita atteikusi, „es palikšu par karstu sauli viņus slāpināt, un tad tur gadīsies dzestra upīte; pie tās viņi tieksies dzert un tur paliks.”

„Tas nav nekas!” otra meita atteikusi, „es palikšu par skaistu bumbieri ar bumbieriem galā; tos viņi gribēs ēst un tur arī paliks.”

„Tas nav nekas!” trešā meita atteikusi, „es palikšu par zāļainu pļavu un uzsūtīšu tiem saldu miegu. Tad viņi palaidīs zirgus ganīties, bet paši argulsies un paliks.”

Stiprais, to izdzirdējis, ātri paķēra gredzenu, izlīda pa atslēgas caurumu (Крепыш, это услышав, быстро схватил кольцо, вылез через замочную

скважину). Pārvērties par cilvēku, lēca zelta zirgam mugurā (превратившись в человека, прыгнул золотому коню на спину), un, cik vien ātri varējis, ar zelta suni un ar zelta gaili nesās pakaļ biedriem (и, сколько [только] быстро мог, с золотым псом и золотым петухом нёсся к: «за» товарищам).

Stiprais, to izdzirdējis, ātri paķēra gredzenu, izlīda pa atslēgas caurumu. Pārvērties par cilvēku, lēca zelta zirgam mugurā, un, cik vien ātri varējis, ar zelta suni un ar zelta gaili nesās pakaļ biedriem.

Pieskrēja klāt un neteica ne vārda (подбежал [вблиз] и не сказал ни слова). Jāja, jāja — jā (ехали, ехали — верно: «да»), tiešām gadījās balts krogs priekšā ([и] вправду попался белый кабак впереди). Biedri tūlīt kā sadzelti (товарищи сразу как ужаленные) — iet tik iekšā (заходят смело: «идёт только вовнутрь»); bet Stiprais nelaiž ne par ko (а Крепыш не пускает ни за что). Pajāj atkal (едут еще какой-то кусок: «поехали опять») — sāk tā dedzināt, tā dedzināt karsta saule — jādomā, ka izceps (начинает так палить, так палить жаркое солнце — надо думать, что изжарит; *dedzināt* — жечь, палить)! Un tik dzidra, dzestra upīte turpat kā pasūtīta (и такая прозрачная, прохладная речка там же как по заказу: «заказанная»). Ko tad nu (что [тогда] теперь)? — Tas biedriem Dieva dots (это товарищам Богом дано) — tūliņ dzert, bet Stiprais neļauj ne par ko (сразу пить, но Крепыш не разрешает ни за что; *ļaut, atļaut* — разрешать, позволить).

Pieskrēja klāt un neteica ne vārda. Jāja, jāja — jā, tiešām gadījās balts krogs priekšā. Biedri tūlīt kā sadzelti — iet tik iekšā; bet Stiprais nelaiž ne par ko. Pajāj atkal — sāk tā dedzināt, tā dedzināt karsta saule — jādomā, ka izceps! Un tik dzidra, dzestra upīte turpat kā pasūtīta. Ko tad nu? — Tas biedriem Dieva dots — tūliņ dzert, bet Stiprais neļauj ne par ko.

Pajāj atkal, Stiprais liek apskatīties, vai ir vēl upīte (едут еще кусок, Крепыш велит посмотреть, есть ли [там] еще речка [та]). Paskatās — nav un dzert arī vairs negribas (глядят — нету, и пить тоже больше не хочется). Bet nu gadās bumbiere ar skaistiem bumbieriem (но теперь появляется = *попадает*я дерево с красивыми грушами). Šiem atkal kārums tos ēst (им опять искушение их есть), bet Stiprais neļauj (но Крепыш не разрешает). Pajāj atkal — gadās pļava, kas zied vien no āboliņa un viņiem tāds salds miegs, ka nevar zirgā vairs nosēdēt (едут еще кусок — появляется луг, который цветет весь: «только» из клевера, и им такой сладкий сон [приходит], что не могут на коне больше сидеть). Bet Stiprais skubina ar varu (но Крепыш понукает силой): „Te neļūlam, jājam tālāk (тут не лежим, поехали дальше; *gulēt* — *лежать, спать*)!”

Pajāj atkal, Stiprais liek apskatīties, vai ir vēl upīte. Paskatās, — nav un dzert arī vairs negribas. Bet nu gadās bumbiere ar skaistiem bumbieriem. Šiem atkal kārums tos ēst, bet Stiprais neļauj. Pajāj atkal — gadās pļava, kas zied vien no āboliņa un viņiem tāds salds miegs, ka nevar zirgā vairs nosēdēt. Bet Stiprais skubina ar varu: „Te neļūlam, jājam tālāk!”

Aizāj pie krusta ceļa, viņiem miegs jau pazudis (доехали до перекрёстка: «к перекрёстку», им сон уже прошёл; *krusta ceļš, krustojums* — *перекресток*; *pie* — *к, у, при*). Bet te pie krusta ceļa Stiprais šķīrās no biedriem, sacīdams (а тут у перекрёстка Крепыш расстался с товарищами, говоря; *šķirt* — *разделить, разъединить*; *šķirties* — *разделиться, расстаться, разлучиться, развестись*): „Nemiet katrs savu zirgu, suni un gaili un jājiet tagad, kur paši gribat (берите каждый своего коня, пса и петуха и поезжайте теперь, куда сами пожелаете), es arī jāšu savu ceļu (я тоже поеду своим путем).”

Labi. Un tad Stiprais pārjājis pie ķēniņa ar zelta zirgu, zelta suni, zelta gaili un dabūjis ķēniņa meitu par sievu (и тогда Крепыш приехал: «переехал»

к королю со золотым конем, золотым псом, золотым петухом и получил королеву в жены: «за жену»).

Aizjāj pie krusta ceļa, viņiem miegs jau pazudis. Bet te pie krusta ceļa Stiprais šķīrās no biedriem, sacīdams: „Nemiet katrs savu zirgu, suni un gaili un jājiet tagad, kur paši gribat, es arī jāšu savu ceļu.”

Labi. Un tad Stiprais pārjājis pie ķēniņa ar zelta zirgu, zelta suni, zelta gaili un dabūjis ķēniņa meitu par sievu.

Здесь только небольшой фрагмент книги.

Полностью книгу вы сможете приобрести на сайте www.franklang.ru в соответствующем языковом разделе (латышский язык), в подразделе «Тексты на латышском языке, адаптированные по методу чтения Ильи Франка» после выхода бумажной версии книги.